

کورتیهک له ژیاننامه‌ی زانای خواناس

مامۆستا شیخ خالیدی موفتی هه‌له‌بجه (ره‌حه‌متی خوای لی بیّت)

به پینوسی: پ.د. حه‌سه‌ن موفتی

(به ناوی خودای به‌خشینده‌ی میهره‌بان)

ناوی ته‌واوی: مامۆستا شیخ خالیدی کورپی مامۆستا شیخ موسته‌فای موفتی کورپی مامۆستا شیخ مه‌حمودی قازی هه‌له‌بجه کورپی عه‌للامه مامۆستا شیخ عبدالله‌ی خه‌ریان، نه‌قشبه‌نی شافیعی ئەشعەری، نه‌وه‌ی ئیمام هه‌مزە‌ی ته‌کیی قه‌رده‌داغ کورپی ئیمام موسای کازم نه‌سلی پاکی حه‌زه‌تی حسینی شه‌هید سیبیتی موباره‌کی حه‌زه‌تی پیغه‌مبه‌ر(دروودی خوای له‌سه‌ر بیّت). له‌ رۆژی دووشه‌مه‌ دوانزی ره‌بیعی یه‌که‌م (۱۳۴۵ کۆچی به‌رانبه‌ر: ۹/۱۹ ئیلول/ سبتمبر سالی ۱۹۲۶ زاینی) چاوی به‌ شاره‌ جوانه‌که هه‌له‌بجه‌ی شه‌هیدا هه‌لییناوه، وه‌ک له‌ به‌رگی ده‌سته‌ته‌یکی پارێزراودا مامۆستای باوکی نوسیویه‌تی "قد ولد لنا ابنٌ سمیتهُ خالدًا، فی یوم الاثنین، أسأل الله أن يجعله وسیلةً وصولی الیه ۱۲ ربيع الأول/ ۱۳۴۵هـ..". په‌روه‌ده‌ی بنه‌ماله‌یه‌کی ساداتی ئاین و نیشتیمان په‌روه‌ر، خویی و باوک و باپیری تا سه‌ر، موفتی و قازی و مورهبی و مامۆستا و پیشه‌وا و گوتارییژ و هه‌ق بیژ و موده‌رریس و چاکه‌خواز و موصلیح و خانه‌دان بوون. جه‌نابی موفتی هه‌ر به‌ مندالی ده‌خریته به‌ر خویندی ئه‌و کات، وه‌فاتی باوکی(موفتی هه‌له‌بجه) نایته هۆکاری ساردبوونه‌وه‌ی له‌ خویندن ته‌گه‌رچی به‌ یه‌تیمی گه‌وره‌ ده‌بیته، به‌لام کۆل نادات و جگه‌ له‌ مه‌دره‌سه‌که‌ی باوباپیری خۆی له‌ هه‌له‌بجه له‌ مه‌دره‌سه‌کانی بیاره‌و عه‌بابه‌یلی و پریس و سلیمانی له‌ خزمه‌ت که‌له‌ زانایانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌دا به‌رده‌وام ده‌بیته له‌ خویندن، له‌ نمونه‌ی: مامۆستا شیخ رسول‌ی ته‌کیی و مامۆستا مه‌لا عبد‌الکریمی بیاره‌ و مامۆستا مه‌لا عزیزی پریس و مامۆستا شیخ نوری ته‌کیی و مامۆستا مه‌لا عبد‌الرحیمی په‌رخی و مامۆستا شیخ عبد‌الوه‌باب‌ی نیرگسه‌جاری و مامۆستا مه‌لا محمدی دار‌الإحسان عه‌بابه‌یلی و دواجار له‌ هه‌له‌بجه له‌ خزمه‌ت مامۆستای پایه‌به‌رز مه‌لا صالحی تریفه‌دا بڕوانامه‌ی زانستی له‌ ئاهه‌نگیکی شایسته‌دا پیتی ده‌به‌خشریت له‌ ۱۹۵۶/۲/۲۷ز..یشتریش واته له‌ سالی ۱۹۵۱ زاینی بڕوانامه‌ی ده‌رچوونی (دوانزه‌)ی پیتی به‌خشراوه به‌ ئاستی زۆر به‌رز له‌ لایه‌ن لیژنه‌ی زانستی به‌ سه‌رۆکایه‌تی خوالی‌خۆشبوو مامۆستا شیخ محمدی خال له‌ شاری سلیمانی. مامۆستای موفتی هاوسه‌رگیری کردووه‌له‌ ته‌ک خاتوو عالییه‌ی کچی مامۆستا شیخ عبد‌الوه‌بابی نیرگسه‌جاری له‌ سه‌ره‌تای په‌نجاکانی سه‌ده‌ی رابوردودا، پینج کورپو پینج کچی بووه، دوانیان به‌ ناوی (ته‌لعه‌ت و فاروق)وه‌ به‌ مندالی وه‌فاتیان کردووه، کوره‌کانی به‌ ناوه‌کانی(م. شیخ محسن، م. شیخ محمد، م. شیخ ماح، د. شیخ حسن) که‌ تیکر‌آیان سوپاس بۆ خوا له‌ خزه‌ت باوکیاندا بڕوانامه‌ی زانستییان وه‌رگرتوووه‌ ودریژه‌پینده‌ری ریبازی باوکیانن له‌ مه‌لایه‌تی و ته‌دریس و

رینموی موسلمانان. کچه کانیشی به ناوه کانی (له میعه خان، منیره خان، شیرین خان فریده خان) ئەوانیش هاوسەرگیران ئەنجام داوه و به خزمەتن بۆ موسلمانان دواهە مینیشیان له خزمەت باوکیدا خوێ، دوپهتی و ماسته ریشی ههیه له فیهی ئیسلامیدا.. پاش وهفاتی برای گه وهری مهرحومی ماموستا شیخ جمیل ی موفتی له سالی (۱۳۸۷ = ۱۹۶۷ز) له مزگهوتی خوینی مزگهوتی گه وهری ههله بجه ناسراو به مزگهوتی جامیعه له جیگه ی ئەو به فهرمی دهستبه کار دهییت و درێژه ده دات به تهدریس و پیشنوێژی و گوتاردان به بهردهوامی تا مه رگه ساتی شاری شه هیدان ههله بجه له ۱۶- ۳- ۱۹۸۸.. پاشان ئاواره ی شاری کهنگا وهری ئیران دهییت له گه لّ خانه واده کهیدا و له ویش مزگهوت و مه درسه پیک دینیت و رازی ناییت وه که سانیککی تر میلله ته که ی جیبهیتلیت و بجیتته شاره کانه وه به لکو له ژیر خیمه کهیدا له خزمهتی خوێ بهردهوام دهییت بۆ ماوه ی ههشت مانگ، پاشان ده گه رینه وه کوردستانی باشورو له سلیمانی له مزگهوتی عومه ری کوری خهتتاب نیشته جی دهییت، به هه مان شیوه تهدریس دهکات و پیش نوێژی و وتاریژی مزگهوته که دهییت ههروه ها ههله دبژیردیت به ئەندامی ههیه ی ئیداری و بهرپرسی لقی سلیمانی یه کیتی زانیانی ئایینی ئیسلامی کوردستان و سه رۆکی لیژنه ی فهتوا له شاره که دا، خزمهتیککی بهرچاو ئەنجام ده دات له هه موو رویه کی زانستی و پهروه دهیی و کۆمه لایه تی و عیرفانییه وه. له وروه یشه وه که بنه ماله یه کی نه قشبه ندی بووه، هه ر له سه ره تا کانی ژیانیه وه به یعه تی کردووه به مورشیدی ته ریه ته تی نه قشبه ندی چه زه تی شیخ محمد علاء الدین ی بیاره پاش وهفاتی ئە زاته ییش له سالی ۱۹۵۴ به یعه تی کردووه به مورشیدی ته ریه ته حه زه تی شیخ محمد عوسمان سیراج الدین ی کوری (قدس الله سرهما).. وه له په نجا کانه وه له هه ر مزگهوت شاری کدا بویت سه رحه لقه ی خه تمه پیروزی نه قشبه ندیشی به و په ری ته وازوع و گه ردن که چیه وه به ئەنجام گه یاندووه... له ریرووی ژیا نی پر خزمه تیدا زیاتر له (۳۰۰) سیّ سه د فه قی یان بروانامه یان وه رگرتووه یا خود به هره مه ند بوون له خزمه تیدا له زانسته عه قلی و نه قلییه کاندا وه که له ماسته رنامه ی (الشیخ خالد المفتی وجهوده العلمیه - دراسة تحلیلیه) ناو و ناو نیشانه کانیان تو مارکراوه. که سوپاس بۆ خودا زۆر به ی زۆریان ئیستا له ژیتندا ماوون و له مزگهوت و زانکۆ و په یمانگا و ناوه نده ئە کادیمیا و زانستییه کاندا خزمهت به گه لی کورد و جیهانی موسلمانان ده که ن. ماموستای موفتی له ژیا نی پر سهروه ری خویدا گه لیک خزمه تی به گه ل و نیشتیمانه که ی کردووه، زۆریک مه وقیفی بی وینه ی نواندووه، له هه موو سه رده مه ی کدا سه ره ره ز بووه ئە سه پی زانست و مه عریفه تی خو ی تا ودا وه خزمه تی به کورد و موسلمانان به گشتی گه یاندووه، هه میشه مال و دیوه خانی کراوه بووه، بۆ ماوه ی زیاتر له په نجا سال به رده مام ته درسی زانسته شه رع ی و عه قلییه کانی کردووه، پیش نوێژوو گوتار خوین بووه، گوتاره کانی زۆر کاریگه ر بوون له سه ر دلان، گه لیک به ره مه ی ناوه زی پاش خو ی به جی هیشتوو ه له وانه ییش: (۱) - تلخیص کتاب (بداية

المجتهد ونهاية المقتصد). ٢- رسالة في علم الكلام. ٣- رسالة في أصول التفسير. ٤- رسالة في علم مصطلح الحديث. ٥- رسالة في علم أصول الفقه. ٦- رسالتان في علم البلاغة. ٧- رسالة في علم الآداب. ٨- رسالة في علم التجويد. ٩- رسالة في علم العروض. ١٠- ديوانى شيعر. ١١- راقهى قهصيدهى (بردة المديح). ١٢- زنجيرهى ووتارى ههينى). جگه له واندهيش زؤرىك له كتيبه زانستيبه كانى به خهتى جوانى خوى نوسيوه تهوه و پاريزراون له كتيبخانه كهى له واندهيش: ١- بردة المديح. ٢- متن تهذيب المنطق بخطه. ٣- مدونة حواشى على شرح الگلنبوى... له ديارترينى تاييه تمه ندييه كانى: هه رگيز كاتى خوى به فيرؤ نه ده دا، يان ته دريس و تامؤژگارى، يان فهتوا و نوسين يان پيش نويژى و گوتاردان، ياخود كؤرى زيكر و فيكر و خه تمه يان بانگه شهى خه لكى بو سهر ريگهى راستى ته هلى سوننهت و عيرفان.. سى جاريش گه شتى فهريزهى هه جى جيبه جى كردوه، له ئيران و عيراق و حجاز و توركيادا گه شتى زانستى و عيبادهت و ته صه ووفى ته نجام گه ياندوه.. جگه له ده رسى فهقى له مالى خويشيانه وه به رده وام نان و چيشتى بو فهقيكانى ناردوه، بى لايهن بووه هه رگيز چاوشؤرى هيج ده سه لاتيك نه بووه، هه زى به سهر به زى و نازادى ميلله ته كهيشى بووه، تامؤژگارى هه موانى چا كهى كردوه، كه سايه تيبه كى دل پاك و خواناس و به ته مكين بووه، مه جليس خوښ و گوته شيرين و به لوتف بووه له گه ل ده ورو به ريدا، هه ركه سيك جار يك به خزمه تى گه يشتبيك هوگري بووه، عيززه تى نه نفسى بووه زه كات و سه رفيتره يشى وه نه ده گرت، مال و مندالى به لوقمه ي حه لال په روه رده كردوه، كه سايه تيبه كى هه يبه تى چوارشانه ي به هيز بووه، ده نك خوښ و خه ت خوښ و روو خوښ بووه، مه تنى زانسته كانى ته غلب ره وان بووه، به تاييه ت له زانسته كانى: فيقهو عه قيده و ته فسير و به لاغه و لؤجيك و فه رائيز و نه حو سه رفا كه وينه بووه، وه له زؤرىكياندا دانراوى مه نه هه جى نايابى نوسيوه... ماوه ي چند ساليك موبته لا ده بيت به نه خوښى و نازاره وه و زؤر به سه برو شوكرانه بؤير بووه له گه ليدا، له گه ل نازاريشيدا هه رگيز ته دريسى فه رامؤش نه كردوه، تا سه رله به يانى رؤژى شه مه (١٢ رجب ١٤٢٥ كؤچى به رانبه ر به ٢٨-٨-٢٠٠٤) زاينى له خه سته خانه ي ژياندنه وه ي دل له شارى سلیمانى دلّه گه وره كهى له كار ده كه ويت و رؤحى پيروژى ده گه ريته وه بو لاي په روه ردگارى به نارامى و ره زامه ندييه وه، پاشان به مه راسيميكى شكؤدارى جه ماوه رى و فه رمى كه م وينه به رى ده كرېته وه بو شاره كهى خويى و له قه برسانى گولانى باوه موفتى له شارى هه لّه بجه به مه راسيمى تاييه ت ته سه په رده ده كرېت، له شاره كانى هه لّه بجه و سلیمانى و هه ولير پرسه ي جه ماوه رى و فه رمى بو ساز ده كرېت، به وه فات كردنى كه لينى كى گه وره له دونيائى زانست و عيرفاندا به جى ده هيليت، ته گه رچى سوپاس بو خدا هه رچوار كوره كهى جينگه و ريگه و په يامى باوكيان وون نه كردوه.. ئيستا: م. شيخ محسنى موفتى كوره گه وره ي پيشنويژو گوتارخوين و موده رريس هه له مزگه وتى مه ولانا خاليدى نوقشه ندييه له هه ولير، م. شيخ محمدى موفتى له

جیڤه باوکی له مزگهوتی گهوهی ههلهبجه (جامیعه) پيشنوئیزو گوتارخوین و موده رریسه، م. شیخ
مادح ی موفتی پيش نوئیزو گوتارخوینی مزگهوتی عومهری کوری خهتتابه له سلیمانی، پ. دکتور
حسن موفتی یش پروفیسوره له زانکوی سهلاحه ددین له ههولیر و ئەندامی مهکتبهبی تهنفیزی
یه کیتی زانایان و سهروکی ئەنجومهنی بالای فهتویه له کوردستان. خودا بییان هیلیت له گهلا گشت
دلسوزاندا بو خزمهتی زیاتر به گهلا و ئیسلام و موسلمانان.

سهراوهکان: ۱- بنه ماله ی زانایان (تذکار الرجال) ماموستا مهلا عبدالکریمی مدرس، چاپخانه ی
شفیق، بهغدا، ۱۹۸۴ ز. ۲- الشیخ خالد المفتی وجهوده العلمیه - دراسة تحليلیه، نویسی: تامانج
ئومید محمد صوفی أحمد، به سهراهرشتیاری: پ.د. حسه ن خالد موستهفا موفتی، زانکوی
سهلاحه ددین، ۲۰۲۲ م. ۳- گوڤاری بانگه شهی راستی، ژماره: ۲۳-۲۴، ۲۰۰۵ ز. ۴- گوڤاری
پهیره، پهیرهوانی نه قشبهندی، ژماره: ۳۷، ههولیر: عیراق، ۱۴۲۶ ک. ۵- گوڤاری په یامی راستی،
گوڤاریکی روشنبیری گشتیه، ژماره: ۱۱۶-۱۱۷ هاوین و پایزی ۲۰۲۰. ۶- میژووی زانایانی کورد،
(تاریخ علماء الکورد) ملا تاهیر ملا عبدالله به حرکه بی، چاپی دووهم، نویسنگی تهفسیر، ههولیر،
۲۰۱۶ ز. ۷- ههلهبجه وکه سایه تییه کانی، نازاد حهمدی، چاپی یه کهم، چاپخانه ی رهنج، سلیمانی،
عیراق ۲۰۰۹ ز. ۸- ههوارگه ی دلا (ژیانی مهردی روژانی سهختی، چرای ههلهبجه جهنابی موفتی
(زاناو دای رهبانی ماموستا شیخ خالیدی موفتی)، شیخ موحسین موفتی، چاپی یه کهم، چاپخانه ی
روژههلات، ههولیر: عیراق، ۲۰۲۲ ز.